

SOSYAL SAĞLIK DERGİSİ

Makale Türü	Eylül 2023	Cilt	Sayı
Araştırma Makalesi	Başvuru Tarihi: 01.03.2023 Kabul Tarihi: 18.03.2023	3	2

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA EBEVEYNLERİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ¹

Ömer BÜBER*

Hasan Hüseyin TAYLAN**

Öz

Çocuklara kötü muamele, yaşam boyu ciddi sonuçları olan küresel bir sorundur. Çocuklukta başlayan yetişkinlikte de devam edebilen fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyilik halinde bozulma, akademik başarıda düşüklük, iş ve sosyal ilişkilerde güçlükler, güven problemleri, antisosyal davranışlar sergileme gibi davranışlar bu sonuçlardan bazıları olarak görülebilir. Çocukların her türlü bakım ve gözetiminden sorumlu olan ailelerin, ihmal ve istismar konusunda da bilinçli olması beklenmektedir. **Amaç:** Bu çalışmada 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışma tanımlayıcı tiptedir. Verilerin toplanmasında "ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği" ve demografik veri formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmaya, 4-6 yaş çocuğa sahip 200 ebeveyn dahil edilmiştir. Ebeveynlerin %68,5'inin kadın ve %31,5'inin erkektir. Katılımcıların farkındalık düzeylerinde eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, evde yaşayan toplam birey sayısı, ekonomik durum değişkenlerinin anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, mesleği, çocuk cinsiyeti değişkenlerinin istismar farkındalık düzeylerinde bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür. **Sonuç:** Mevcut çalışmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuk ihmal ve istismarı konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca eğitim durumu arttıkça farkındalık düzeylerinin arttığı, tek çocuklu ebeveynlerin farkındalık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada çocuğa yönelik ihmal ve istismar farkındalık seviyesinin orta ve yüksek düzeyde olması bilinçli ebeveynlerin yetişmesi açısından umut vericidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ihmal, istismar, Aile, Farkındalık

AWARENESS LEVELS OF PARENTS ABOUT CHILD ABUSE AND NEGLECT

Abstract

Child maltreatment is a global problem with serious lifelong consequences. Some of these consequences include a deterioration in physical, mental, and spiritual well-being, low academic achievement, difficulties in work and social relationships, trust problems, and anti-social behaviors, which begin in childhood and may continue into adulthood. Families responsible for all kinds of care and supervision of children are expected to be aware of neglect and abuse. **Objective:** This study aimed to determine the abuse awareness of parents with children aged 4-6 years. **Method:** The study was descriptive. The "abuse awareness scale for parents" and demographic data form were used to collect the data. Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U tests were used to evaluate the data. **Results:** The study included 200 parents with children aged 4-6 years. Of the parents, 68.5% were female and 31.5% were male. It was determined that the variables of education, duration of marriage, number of children, total number of individuals living at home and economic status showed a statistically significant difference in the awareness levels of the participants ($p<0.05$). Participants' gender, age, occupation, child gender variables didn't cause a significant difference in abuse awareness levels. **Conclusion:** In the present study, it was determined that the majority of the parents who participated in the study had a high level of awareness of child abuse and neglect. The fact that the level of awareness of child neglect and abuse is at medium and high levels is promising in terms of raising conscious parents.

Keywords: Child, Neglect, Abuse, Family, Intelligence

¹ Bu makale Sosyal Sağlık Dergisi'nin Mart 2023 sayısına aittir. İlgili sayıda gerçekleşen teknik bir aksaklık sebebiyle düzeltme makalesi yayınlanmıştır.

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, obuber11@gmail.com, 0000-0001-9295-3789

** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, htaylan@sakarya.edu.tr, 0000-0002-3968-7546

1.GİRİŞ

İnsanın dünü, bugünü ve yarını olarak ifade edilebilecek çocukluk dönemi, tarih boyunca pek çok düşünür ve disiplin tarafından fiziksel, psikolojik, sosyal, cinsel, gelişimsel, kültürel ve inançsal olarak pek çok farklı boyutta araştırmalara konu olmuştur. İnsan yaşamının ilk yıllarına denk gelen çocukluğun, gelişim ve değişimin en bariz şekilde gözlemlendiği dönem olması sebebiyle stabil bir dönem olarak tanımlanması oldukça zordur. Örneğin Aristo, çocukluğu insan yaşamını tehlikeye sokabilecek her türlü zorluklar, hastalıklar, kazalar yaşanan bir felaket dönemi olarak ifade etmiştir (Sağlam ve Aral, 2016). Aristo'nun ifade ettiği gibi çocukluk dönemi tehditlerin ve zorlukların sıklıkla görüldüğü bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Henüz kendi kendine yetebilme becerisini kazanamamış olan ve çoğu zaman bakım verene ihtiyaç duyan bir yaşam süren çocuklar, bakım verenlerin ve çevrenin etkisiyle çocukluk dönemini sağlıklı veya sorunlarla yüzleşerek atlama durumunda kalabilmektedir.

Küresel ve ulusal düzeyde sunulan kamusal bir koruma mekanizmasının oluşturulması çocukluk dönemi riskleri ile gündeme taşınmaktadır. Bu risklerden en önemlileri şüphesiz çocuğun suistimali, ihmali ve istismarıdır. Çocuğa yönelik; psikososyal, duygusal, cinsel, ekonomik, ticari vb. amaçlarla bilinçli veya bilinçsizce yapılan tüm kötü muamele biçimleri bu kapsamda sınıflandırılabilir.

1.1. Çocuk İhmal ve İstismarı

Çocuk ihmal ve istismarı, günümüze özgü yeni bir sorun alanı değildir. Öyle ki, tarih boyunca çocuklar, her ülke, coğrafya ve kültürde çeşitli şekillerde ihmal ve istismarın mağduru olmuştur. Son on yıllar içerisinde yapılan araştırmalar, çocuk ihmal ve istismarının derinlikle incelenmesine zemin oluşturmakta ve günümüzde ise ihmal ve istismar araştırmaları pek çok disiplin tarafından sürdürülmektedir. Nitekim literatürde birçok farklı tanım, ihmal ve istismara dair bir boyuta aydınlık kazandırmaktadır. Uluslararası ve bütüncül bir referans olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün ihmal ve istismar tanımı önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü (2006); çocuğun sağlığına, sosyal yaşamına, fiziksel, duygusal ve psikososyal gelişimine ve kişisel saygınlığına zarar verebilecek her tür fiziksel ve duygusal kötü muameleyi çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirmiştir. Benzer ibareler literatürde yer almaktadır. Acehan ve arkadaşları (2013), ebeveynler, aile üyeleri veya çocukla etkileşim içerisinde bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilen, toplumsal ve yasal kurallar ile örtüşmeyen ve çocuk gelişimi üzerinde fiziksel, duygusal, sosyal açılardan engel oluşturan fiil veya davranışların tamamını çocuk ihmal ve istismarı olarak ifade etmektedir.

Bu noktada çalışmanın odağına değinebilmek için çocuk ihmal ve istismarını ayırtmak ve istismar üzerine yoğunlaşmak önemli olacaktır. İhmal ve istismar arasında ayırım yapmaya imkân tanıyan çeşitli değişkenler olmak üzere her iki kavram arasındaki en temel fark istismarın fail tarafından aktif olarak gerçekleştirilmesi, ihmalin ise pasif ve harekete geçmemeye dair olması üzerine kuruludur (Hildyard ve Wolfe, 2002). Söz konusu ayırım çocuk istismarını tanımlamak üzere bir hareket noktasını ortaya koymaktadır. Çocuğun

biyopsikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen tıbbi ve hukuki sonuçlar doğurabilen, aktif olarak gerçekleştirilen her türlü fiil çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır (Kara vd., 2004). Bir diğer ifadeyle; 18 yaşın altındaki bir çocuğun kendisinin bakımından sorumlu olan kişiler, kurumlar veya diğer kişiler ve kurumlar tarafından bilerek, kaza olmayan ve önlenabilir davranışlarla karşı karşıya kalması ve bu davranışlar sonucunda çocuğun fiziki, duygusal veya cinsel olarak zarar görmesi çocuk istismarı olarak ifade edilebilir. İstismar eylemi de kendi bünyesinde farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar bu boyutlardan en temel olanlarıdır (Büber ve Oksal, 2022).

1.1.1. İhmal

Yavuzer'e (2017) göre ihmal çocuk ve ergenden sorumlu kişiler tarafından fiziksel, duygusal ve zihinsel ihtiyaçların karşılanmaması şeklinde tanımlanmaktadır. Literatür incelendiğinde ihmalin, fiziksel ve duygusal olarak 2 başlık altında incelendiği görülmektedir. Bu bağlamda, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişi ya da kişilerin çocuğun beslenme, barınma, kişisel temizlik, güvenlik gibi ihtiyaçlarının giderilmemesi fiziksel ihmal; sevgi, hoşgörü, kabul görme, beğenilme, sevilme gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması ise duygusal ihmal olarak değerlendirilmektedir (Bozgun ve Pekdoğan, 2018).

1.1.2. Fiziksel İstismar

18 yaş altı çocuk ya da ergenin sağlığına zarar verecek derecede fiziksel olarak hasar verilmesi, yaralanması ya da yaralanma riski taşınması fiziksel istismar olarak tanımlanmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Fiziksel istismar çocuğa bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından vücudunun tekmelenmesi, ısırılması, yakılması, elle ya da bir cisimle vurulması sonucu çocuğun zarar görmesi olarak tanımlanabilir.

Fiziksel istismar, diğer istismar türlerine göre belirlenmesi en kolay istismar tipidir (Dubowitz ve Bennett, 2007). Çocuk ve ergenin vücudunda meydana gelen hasarların, çok detaylı bir muayeneye gerek kalmadan, gözle görülebilir ve tanımlanabilir olması fiziksel istismarın diğer istismar biçimlerine göre tespitini kolaylaştıran en önemli unsurdur. Dayak en yaygın fiziksel istismar biçimidir. Buna karşın zehirlenme, yanıklar, boğulma ve kesici travmalar daha seyrek görülen fiziksel istismar biçimleridir (Pressel, 2000).

Uluslararası literatürde çocuk ve ergenlerin dörtte birinin yaşamları boyunca en az bir kez aileleri veya bakıcıları tarafından fiziksel istismara maruz kaldıkları bildirilmiştir (Walker ve Davies, 2012). Ülkemizde konu hakkında yapılan çalışmalarda çocuk ve ergenlerin %45 ila %65 oranında fiziksel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (Kurt vd., 2017; Oral, Engin ve Büyükyazıcı, 2010; Aral ve Gürsoy, 2001).

1.1.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar, çocuk ve ergene yöneltilen her türlü kötü söz ve eylemi kapsayan oldukça yaygın olan, bireyin iyilik haline zarar veren istismar biçimi olarak tanımlanabilir (Kozcu, 1992). Çocuk ve ergenin ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi ve şefkatin gösterilmemesi; her türlü aşağılayıcı ve suçlayıcı tavra maruz bırakılması gibi eylemler ya da eylemsizlikler duygusal

istismar kapsamında değerlendirilebilir (İnsan Hakları Derneği, 2008, s. 12). Daha somut bir ifadeyle; çocuk ve ergene yönelik aşağılama, küfretme, korkutma, reddetme, yanıltma, yalnız bırakma, tehdit etme, sindirme olabileceği gibi çocuk ve ergenin ihtiyaç duyduğu ilgi, sevgi, kabul görme, hoşgörü gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmaması duygusal istismar türleri arasında değerlendirilebilir (Topbaş, 2004, s.78; Nakamura, 2002, s.581).

Ülkemizde yaklaşık iki çocuktan biri duygusal istismara maruz kalmaktadır (Korkmazlar-Oral, Engin ve Büyükyazıcı, 2010). 5 farklı ülkede yapılan bir çalışmada, en sık görülen duygusal istismar şeklinin %75-80 oranında çocuğa bağırma olduğu bildirilmiştir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009, s.56). Duygusal istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerde davranış problemlerinin ortaya çıktığı, alkol ve sigara kullanımının arttığı, intihar oranlarının arttığı, beslenme alışkanlıklarının bozulduğu rapor edilmiştir (Ireland ve Smith, 2002; Arslan ve Bakis, 2016).

1.1.4. Cinsel İstismar

Çocuğun cinsel istismarı, küresel bir sosyal sorun olarak araştırma ve medyanın ilgisini gittikçe artan bir ivmeyle üzerinde tutmaya devam eden bir sorundur (Russel vd., 2020). Köklü ve karmaşık bir sorun olması sebebiyle fiziksel istismarın aksine hangi eylemlerin cinsel istismar olarak tanımlanacağı ile ilgili tartışmalar daha sınırlı kalmaktadır. Genellikle cinsel istismar, bir yetişkinin veya yaş olarak daha büyük birinin cinsel tatmin amacıyla, yasal rıza yaşından önce çocukla gerçekleştirilen herhangi bir eylem olarak tanımlanmaktadır (Johnson, 2004). Dünya Sağlık Örgütü (2003), çocuğun cinsel istismarını “...çocuğun tam olarak kavrayamadığı, bilgilendirilmiş rıza veremeyeceği veya çocuğun gelişimsel olarak hazır olmadığı ve rıza gösteremeyeceği veya yasaları veya sosyal tabuları ihlal eden cinsel aktiviteye dahil edilmesi...” şeklinde ifade etmektedir.

Çocuğun cinsel istismarı dünya çapında çok yaygın bir olay olmasına karşın cinsel istismar istatistiklerinin sağlıklı bir şekilde elde edilemediği bir gerçektir. Bu noktada, yerel ve kültürel sebeplerin etkisinden, çocuğun yaşadığı durumu istismar olarak algılama, değerlendirme ve bildirme kapasitesinin eksikliğinden söz edilebilecektir (Johnson, 2004). Ayrıca, cinsel istismar verilerinin sistematik olarak eksik bildirilmesi, araştırmacıların ve klinisyenlerin bu durumun yaygınlığını tahmin etme ve etkilerini karakterize etme becerisini engelleyen bir konudur (Hugill vd., 2017).

Bildirim eksikliği ve sistematik engellere rağmen dünya çapında çocuk istismarının yaygınlığı ile ilgili bazı veriler mevcuttur. 24 ülkeden 55 çalışmanın ele alındığı geçtiğimiz on yıl içerisinde yapılan sistematik bir derlemede, cinsel istismara uğrayan kız çocukların oran olarak %8 ile %31 aralığında değiştiği, erkek çocuklarda ise bu oranın %3 ile %17 arasında olduğu bildirilmiştir (Barth vd., 2013). Yine, yüzlerce farklı yaş grubu örneklemini içeren diğer araştırma bulguları, kadınların %18-20’sinin çocukken cinsel istismara uğradıklarını ve erkeklerin ise %8 ile %10’unun çocuk yaşta cinsel istismara uğradıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar kapsamında en yüksek oranlar kızlarda %21,5 ile Avustralya’da ve erkeklerde %19,3 ile Afrika’da olduğu görülmüştür (Pereda vd., 2009; Choudry vd., 2018). Stoltenborh

ve arkadaşlarının çalışmasında (2011) ise dünya genelinde çocuk cinsel istismarına ilişkin yaygınlığın yaklaşık olarak %11,8 civarında olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye'deki durum incelendiğinde ise farklı kurumların istatistiki verileri göze çarpmaktadır. Adalet Bakanlığının 2014-2021 verilerine göre ülkemizde yılda ortalama 18.230 çocuk cinsel istismarı soruşturmasının yürütüldüğü görülmüştür. Ülkemizde 2019 yılında yaklaşık 31.340 çocuğun; 2020 yılında ise yaklaşık 21.840 çocuğun cinsel istismar mağduru olarak güvenlik birimlerine başvurdukları görülmüştür (TÜİK,2019; TÜİK,2020). Mevcut veriler cinsel suç mağduru çocukların oranlarının küçümsenemeyecek düzeyde olduğunu gösterir niteliktedir.

1.1.5. Cinsel İstismarın Bildirimi

Çocuk cinsel istismarının belirlenmesi zorlu bir süreçtir. İstismar mağduru çocukların yaşadıklarını suç olarak algılayamaması, ifade edememesi veya ifade etmekten çekinmesi gibi faktörler istismarın tanımlanmasını ve bildirilmesini zorlaştırmaktadır. Nitekim istismarın fark edilmesinde çocukların davranış değişimleri ve fiziksel belirtiler etkili olmakta, bu belirtileri fark etme noktasında ebeveyn, öğretmen, sağlık çalışanları gibi profesyonellerin dikkati ön plana çıkmaktadır. Ayrıca istismarın fark edilmesinin tesadüfi olarak gerçekleştiği zamanların hiç de az olmadığı vurgulanmıştır (Kök, 2006).

Türkiye'de çocuk istismarıyla ilgili hizmet alınabilmesi için öncelikle durumun yasal mercilere bildirilmesi gerekmektedir. Söz konusu bildirim çocuğun kendisi, istismarı fark eden aile üyeleri veya kişiler tarafından yapılabileceği gibi öğretmen veya sağlık personeli gibi kamu çalışanlarınca da yapılabilmektedir. Elbette bildirim yapılması, çocuğun istismara uğradığına dair şüphe uyandıracak davranış, duygu veya ifadelerle binaen gerçekleştirilmektedir. Devam eden süreçte çocuk ile yapılan görüşmede somut ifadelerin açıklanması olayın istismar olarak tanımlanmasında önemli olmaktadır (Odacı ve Türkkan, 2021). İstismar vakaları, tıbbi, psikolojik, biyolojik ve adli olmak üzere çok boyutlu bir sorun olarak ifade edilebilecektir. Dolayısıyla istismar vakalarının ele alınmasında farklı kurumların ve profesyonellerin eşgüdüm içinde çalışması, vakaların sağlıklı şekilde sonuçlandırılması açısından önemli olmaktadır.

Bildirim sonrası çocukla yapılacak görüşme en temel bilgi kaynağı olarak kabul edilmekte ve çocuğun yüksek yararı gözetilerek sürecin işletilmesi gerekmektedir. Öte yandan yasal süreçle birlikte istismar mağduru çocuk yaşadığı travmayı defalarca anlatmak zorunda kalması ile çocuğun ikincil örselenme yaşaması ve travma etkilerinin derinleşmesi riski gündeme gelmektedir. Çocuğun yaşadığı travmatik vakayı defalarca ve çocukla görüşme konusunda yetkin olmayan meslek çalışanlarıyla yapması buradaki bir diğer risk faktörüdür (Kök, 2019). Tüm bunlar dikkate alındığında çocuk istismarının açığa kavuşturulması ve çocukların bu süreçten olabildiğince zarar görmeden çıkabilmesi amacıyla Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) dünyada ve Türkiye'de uygulamaya konulmuş aktif ve işlevsel bir uygulama modeli olarak faaliyet sunmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkemizde lisansüstü düzeyde konu hakkındaki ilk çalışmanın Tugay (2008)'in "öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik farkındalık düzeyleri" isimli çalışması olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın ardından bireylerin çocuk ihmal ve istismarı farkındalık seviyesinde farklılığa sebep olan değişkenlerin incelenmesi konusu araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Araştırmaların örneklem gruplarını sıklıkla öğretmenlerin (Bozgun ve Pekdoğan, 2018), sağlık çalışanlarının (Metinyurt ve Sarı, 2016; Üstündağ, 2022) ve öğrencilerin (Taş, 2017; Özçevik, Güneş ve Ocakçı, 2018) oluşturduğu görülmüştür. Ebeveynlerin örnekleme sahip çalışmaların ise (Alisinanoğlu ve Bağcı, 2023; Bozcan vd., 2019; Ercan, 2018) giderek yaygınlaştığı belirlense de bu çalışmaların ülkemizin İstanbul, Diyarbakır, Tokat gibi farklı illerinde gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. İlgili literatür tarandığında Sakarya ili özelinde benzer desende herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, 4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin ihmal ve istismar konusundaki farkındalık düzeylerinin cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, ekonomik durum, evlilik süresi, meslek, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, konu hakkındaki eğitim alınıp alınmaması gibi değişkenlere göre değişip değişmediğinin ölçülmesidir. Buna göre Sakarya'daki ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin belirlenmesi ve konu hakkında çeşitli önerilerde bulunulması açısından çalışmamız önemlidir.

Problem Cümlesi

"4-6 yaş aralığındaki çocukların anne babalarının çocuk ihmal ve istismarındaki farkındalık düzeyleri nedir?" sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. "Ebeveynlerin sosyo demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi) ve çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitim alıp almamasına göre ihmal ve istismar farkındalıklarının düzeyleri nelerdir?" ise araştırmanın bir başka problem cümlesidir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tanımlayıcı tipte tasarlanmış olup 4-6 yaş arasında çocuğu bulunan ebeveynlerin ihmal istismar konusundaki farkındalık seviyelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda tarama modelinde ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen yaklaşım olarak tanımlanabilir. Tarama modeli altında yer alan ilişkisel tarama modeli ise iki ya da daha fazla değişkenin arasında birlikte değişim varlığının derecesini belirlemeyi amaçlar (Karasar, 2014).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Sakarya'daki 4-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynler oluşturmaktadır. Araştırma, 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan bireylerle sınırlı olması

nedeniyle kartopu örnekleme metodu (snowball sampling) tercih edilmiştir. Kartopu örneklem tekniği, katılımcıların sosyal ağları kullanılarak yeni katılımcılara ulaşılmasına imkân veren bir örneklem yöntemidir (Gürbüz ve Şahin, 2014, s. 133). Bu örnekleme yöntemi kullanılarak çalışmaya katılmayı kabul eden, internet kullanmayı bilen ve 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan toplam 200 kişi çalışmanın örnekleme dâhil edilmiştir. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ait bilgiler tablo 1’de sunulmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, kişisel bilgileri edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ve katılımcıların istismar farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla Pekdoğan (2017)’in “istismar farkındalık ölçeği ebeveyn formu” olmak üzere 2 form kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formunda; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi bilgiler yer almaktadır. Pekdoğan’ın (2017) geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı 18 ifadeden oluşan, beşli likert tipli “ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek "(1) hiç katılmıyorum", "(2) katılmıyorum ", "(3) kararsızım", "(4) katılıyorum " ve " (5) tamamen katılıyorum " ifadelerini içermektedir. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin düşük olduğu göstermektedir. Ölçme aracından en düşük puan 18, en yüksek puan 90 alınabilir. 18-42 puan aralığı yüksek düzeyde farkındalık seviyesini, 43-66 puan aralığı orta düzeyde farkındalık seviyesini, 67-90 puan aralığı ise düşük düzeyde farkındalık seviyesini ifade etmektedir. Ölçekten alınan puanın azalması ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir.

Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ ölçeğin güvenilir olmadığını, $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğunu, $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ ölçeğin yeterli güvenilirlikte olduğunu ve $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu ifade etmektedir (Terzi, 2019). Araştırmanın Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı 0.701 bulunmuş olup elde edilen sonuç ölçeğin yeterli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi SPSS 17 programında yapılmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistiklerin yanında bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ikili gruplarda Mann Whitney U önemlilik testi, ikiden fazla grup olduğunda Kruskal Wallis Varyans testi uygulanmıştır. İstatistiklerin anlamlılığı için yanılma düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ait frekans tablosunun yanı sıra ölçekten alınan puanlar ile sosyodemografik verilere ilişkin verilerin yorumlanmasına imkân sağlayan Mann Whitney U (U) ve Kruskal Wallis (KW) non parametrik testlerine ait tablolar ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	137	68,5
Erkek	63	31,5
Toplam	200	100
Yaş		
26-34 Yaş	119	59,5
35-40 Yaş	57	28,5
41 yaş ve üzeri	24	12
Toplam	200	100
Eğitim Durumu		
Lise	41	20,5
Üniversite	125	62,5
Lisansüstü	34	17
Toplam	200	100
Meslek		
Memur	95	47,5
İşçi	35	17,5
Serbest meslek	24	12
Çalışmıyor	46	23
Toplam	200	100
Ekonomik Durum		
Geliri giderinden az	26	13
Geliri giderine denk	123	61,5
Geliri giderinden fazla	51	25,5
Toplam	200	100
Evlilik süresi		
4-8 yıllık evli	128	64
9-14 yıllık evli	55	27,5
15 yıl ve üzeri yıllık evli	17	8,5
Toplam	200	100

Tablo 1’de katılımcıların sosyodemografik verilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya katılanların %68,5’i kadın ve %31,5’i erkektir. Yaş aralığına bakıldığında, %59,5’inin 26-34 yaş aralığında, %28,5’inin 35-40 yaş aralığında ve %12’sinin 41 yaş ve üzerinde olduğu saptanmıştır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %62,5’inin üniversite, %20,5’inin lise ve %17’sinin lisansüstü mezunu olduğu saptanmıştır. Katılımcıların meslek gruplarına bakıldığında, %47,5’inin memur, %23’ünün çalışmadığı, %17,5’inin işçi olduğu ve %12’sinin serbest meslek sahibi olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ekonomik durumlarına ilişkin bilgiler değerlendirildiğinde, %61,5’inin gelirinin giderine denk, %25,5’inin gelirinin giderinden fazla ve %13’ünün gelirinin giderinden az olduğu saptanmıştır. Katılımcıların evlilik sürelerine ilişkin bilgilere bakıldığında, %64’ünün 4-8 yıllık evli olduğu, %27,5’inin 9-14 yıllık arası evli olduğu ve %8,5’inin 15 yıl ve üzeri evli olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sayısı değişkenleri ile istismar farkındalık ölçeğinden aldıkları puanların arasındaki fark incelenmiştir. İki seçenekli değişkenlere Mann Whitney U testi, üç ve üzeri seçenekli değişkenlere ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Fark testlerinin sonuçları tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile İstismar Farkındalık Ölçek Puanının Karşılaştırılması

Değişkenler	N	X±SS	KW/U	p
Katılımcıların Yaşı				
26-35 yaş	119	36,58±7,67	1,63	,441
36-40 yaş	57	37,14±6,87		
41 yaş ve üzeri	24	39,04±7,19		
Katılımcıların Cinsiyeti				
Kadın	137	36,93±7,54	4233	,829
Erkek	63	37,27±7,14		
Katılımcıların Eğitim Düzeyi				
Lise	41	39,61±7,28	7,88	,019
Lisans	125	36,58±7,72		
Lisansüstü	34	35,62±5,56		
Katılımcıların Evlilik Süresi				
4-8 yıllık evli	128	35,96±7,597	7,77	,020
9-14 yıllık evli	55	39,33±7,082		
15 yıl ve üzeri evli	17	37,71±5,157		
Çocuk Sayısı				
1 çocuk	95	34,76±7,39	18,82	,000
2 çocuk	88	39,47±6,70		
3 çocuk	17	37,18±7,24		

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek puanları arasındaki fark incelenmiştir. Kadınların puan ortalamasıyla erkeklerin puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (U = 4233,5, p>0,05). Buna göre, cinsiyet ile istismar farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması 34,05±4,371 olup %59,5’inin 26-34 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşının artmasıyla birlikte ölçekten aldıkları puanın azaldığı tespit edilmiştir. Öte yandan katılımcıların yaşlarına göre ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır (U=1,63, p>0,05).

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile istismar farkındalık puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek üzere Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Buna göre, eğitim durumuna göre istismar farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (KW=7,88, p<0,05). Eğitim düzeylerinin kendi arasındaki anlamlılık durumlarını ölçmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 4). Buna göre lisans (U=1941,5) ve lisansüstü (U=446) mezunlarının lise mezunlarına göre istismar farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Lisans ve lisansüstü mezunlarının farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir farkın bulunmadığı görülmüştür.

Katılımcıların evlilik süreleriyle farkındalık ölçeğinden aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark mevcuttur (KW=7,77, p<0,05). Evlilik yıllarının kendi arasındaki

anamlılık durumlarını ölçmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 4). 4-8 yıllık evli katılımcıların 9-14 yıllık evli katılımcılara göre farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (U=2629, p<0,05).

Katılımcıların sahip olduğu çocuk sayısı ile farkındalık ölçeğinden aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık mevcuttur (KW=18,82, p<0,05). Çocuk sayılarının kendi arasındaki anlamlılık durumlarını ölçmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 4). Buna göre bir çocuğa sahip ebeveynlerin iki çocuğa sahip ebeveynlere göre farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (U=2624,5, p<0,05).

Katılımcıların çocuğunun cinsiyeti, evde yaşayan birey sayısı, mesleği ve ekonomik durumu ile istismar farkındalık ölçeğinden aldıkları puanların arasındaki fark incelenmiştir. Fark testlerinin sonuçları tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile İstismar Farkındalık Ölçek Puanının Karşılaştırılması

Değişkenler	N	X±SS	KW/U	p
Çocuğun Cinsiyeti				
Kız	137	36,51±7,44	3710,5	,111
Erkek	63	38,17±7,23		
Evde Yaşayan Birey Sayısı				
3 kişi	98	35,14±7,44	13,06	,001
4 kişi	82	38,94±7,19		
5 kişi	20	38,50±5,85		
Katılımcıların mesleği				
Memur	95	35,92±6,78	5,49	,139
İşçi	35	38,11±7,04		
Serbest meslek	24	37,75±7,31		
Çalışmıyor	46	38,15±8,49		
Katılımcıların Ekonomik Durumu				
Geliri giderinden az	26	38,62±6,74	6,146	,046
Geliri giderinden denk	123	37,67±7,31		
Geliri giderinden fazla	51	34,69±7,53		

Katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre ölçek puanları arasındaki fark incelenmiş olup puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (U = 3710,5, p>0,05). Buna göre, çocukların cinsiyetinin katılımcıların istismar farkındalık düzeylerinde istatistiksel olarak farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

Evde yaşayan birey sayısı ile farkındalık düzeyi arasında ilişkinin olup olmadığını ölçmek için Kruskal Wallis testi uygulanmış olup istatistiksel olarak anlamlı bir farkın mevcut olduğu görülmüştür (KW=13,06, p<0,05). Evde yaşayan birey sayısının kendi arasındaki anlamlılık durumlarını ölçmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 4). Buna göre ev içerisinde 3 kişi yaşayanların 4 kişi yaşayanlara (U=2820,5) ve 5 kişi yaşayanlara (U=704) göre farkındalık düzeylerinin daha yüksek seviyede olduğu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların mesleklerine göre ölçek puanları arasındaki fark incelenmiş olup puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (KW= 5,49, p>0,05). Buna göre, mesleklerin katılımcıların istismar farkındalık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumu, evlilik süresi, evde yaşayan birey sayısı, ekonomik durumu ve sahip olduğu çocuk sayılarına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre İstismar Farkındalık Ölçeği Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Sayı	Ortalama	Toplam Puan	U	P
Lise	41	98,65	4044,50	1941,5	,020
Lisans	125	78,53	9816,50		
Lise	41	44,12	1809,00	446	,007
Lisansüstü	34	30,62	1041,00		
4-8 yıllık evli	128	85,04	10885,00	2629	,007
9-14 yıllık evli	55	108,2	5951,00		
3 kişi	98	78,28	7671,50	2820,5	,001
4 kişi	82	105,10	8618,50		
3 kişi	98	56,68	5555,00	704	,048
5 kişi	20	73,30	1466,00		
Geliri giderinden az	26	46,50	1209,00	468	,035
Geliri giderinden fazla	51	35,18	1794,00		
Geliri giderinden denk	123	92,92	11429,50	2469,5	,027
Geliri giderinden fazla	51	74,42	3795,50		
1 çocuk	95	75,63	7184,50	2624,5	,000
2 çocuk	88	109,68	9651,50		

Katılımcıların algıladıkları sosyoekonomik durum ile farkındalık düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmış olup istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların algıladıkları ekonomik durumlarının kendi arasındaki anlamlılık durumlarını ölçmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 4). Buna göre geliri giderinden az olanların geliri giderinden fazla olanlara göre farkındalığının düşük olduğu (U=468); geliri giderine denk olan katılımcıların ise geliri giderinden fazla olan katılımcılara göre farkındalığının düşük olduğu (U=2469,5) saptanmıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Mezuniyet Durumlarına Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumlarının Ki Kare Tablosu

Eğitim alma durumu		Lise	Lisans	Lisansüstü	Toplam
Hayır	Sayı (n)	27	44	9	80
	Yüzde (%)	33,8	55,0	11,3	100,0
Evet	Sayı (n)	14	81	25	120
	Yüzde (%)	11,7	67,5	20,8	100,0
Toplam P<0,000	Sayı (n)	41	125	34	200
	Yüzde (%)	20,5	62,5	17,0	100,0

Katılımcıların eğitim düzeyleriyle çocuk ihmal istismarı konusunda daha önce eğitim alma durumlarına ilişkin yapılan ki kare analizine göre eğitim alanların %67,5'inin lisans, %20,8'inin lisansüstü ve %11,7'sinin lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda lisans mezunlarının ihmal istismar konusunda diğer mezunlara göre daha yüksek oranda eğitim aldıkları saptanmıştır.

Tablo 6: Katılımcıların İstismar Farkındalık Puanları

Puan Kategorisi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Farkındalığı yüksek 18-42	149	74,5
Farkındalığı orta 43-66	51	25,5
Farkındalığı düşük 67-90	0	0,0
Toplam	200	100,0

Katılımcıların istismar farkındalık düzeylerin incelendiğinde; %74,5'inin farkındalığının yüksek olduğu, %25,5'inin orta düzey farkındalığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda düşük düzeyde istismar farkındalığına sahip olan katılımcı saptanmamıştır.

Tablo 7: Katılımcıların Evlilik Süresi ve Çocuk Sayısına İlişkin Ki Kare Tablosu

Evlilik Süresi		1 çocuk	2 çocuk	3 çocuk	Toplam
4-8 yıllık evli	Sayı (n)	80	45	3	128
	Yüzde (%)	62,5	35,2	2,3	100,0
9-14 yıllık evli	Sayı (n)	12	36	7	55
	Yüzde (%)	21,8	65,5	12,7	100,0
15 yıl ve üzeri evli	Sayı (n)	3	7	7	17
	Yüzde (%)	17,6	41,2	41,2	100,0
Toplam P<0,000	Sayı (n)	95	88	17	200
	Yüzde (%)	47,5	44,0	8,5	100,0

4-8 yıllık aralığın evlilik süresine sahip olan katılımcıların 9-14 yıllık evli katılımcılara göre farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4). Bu durumun nedeni sorgulanırken çocuk sayısı ile ilişkili olabileceği düşünülmüş olup evlilik süreleri ile çocuk sayıları arasında ki kare testi yapılmıştır. Buna göre, 4-8 yıllık katılımcıların tek çocuğa daha yüksek oranda sahip oldukları (%62,5), 9-14 yıllık katılımcıların ise

çoğunlukla iki çocuğa sahip oldukları (%65,5) saptanmıştır. Tablo 6'ya göre, 4-8 yıllık katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek oranda ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde tek çocuğa sahip oldukları saptanmıştır.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada 4-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin istismar potansiyellerinin sosyodemografik değişkenlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmamızda katılımcıların cinsiyetlerinin eşit dağılmadığı, kadın katılımcıların sayısının yüksek olduğu görülmektedir (n=137). Kadınların erkeklere oranla fazla olmasının nedeni kadınların araştırmaya olan ilgilerinin erkeklere oranla daha fazla olması ile ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek puanları arasında farklılık bulunmamaktadır. Benzer desende yapılmış çalışmalarda, ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkeni ile ilişkili olmadığını göstermektedir (Bozcan vd., 2019, s.521; Alisinanoğlu ve Bağcı, 2023, s.74). Çalışmamız sonuçları literatür ile uyumludur.

Çalışmamızda katılımcıların büyük bir bölümünün istismar farkındalık düzeyinin yüksek olduğu (%74,5), bunu orta düzey farkındalığa sahip katılımcıların takip ettiği (%25,5) görülmüştür. Akgün ve Çetin (2020)'in yaptığı çalışmada ebeveynlerin çoğunlukla orta düzey istismar farkındalık düzeyine sahip olduğu (%90,3); Kaytez ve Deleş (2020)'in yaptığı çalışmada da ebeveynlerin istismar farkındalık puan ortalamalarının $53.64 \pm 5,33$ olduğundan orta düzey farkındalığa sahip oldukları ifade edilmiştir. Buna göre, çalışmamız katılımcıların istismar farkındalık seviyelerinin çoğunlukla yüksek düzeyde olması yönüyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu farklılığın örneklem seçiminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamızda istismar farkındalık seviyesi düşük katılımcının olmaması umut vericidir.

Çalışmamızda, 26-35 yaş aralığındaki katılımcıların diğer katılımcılara göre istismar farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Akgün ve Çetin (2020)'in yaptığı çalışmada 22-30 yaş aralığındaki katılımcıların istismar farkındalık düzeyinin 31-40 yaş ve 41-50 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Pekdoğan (2016) ise çalışmasında ebeveynlerin yaşının artması istismar farkındalık düzeylerini olumlu etkilediğini belirtmiştir. Alisinanoğlu ve Bağcı (2023)'nin yaptığı çalışmada ise yaş değişkeni ile istismar farkındalık düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı belirtilmiştir. Çalışmamız bulgularında genç ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmamızın bu sonucu bazı çalışmalar ile benzerlik göstermekte iken bazıları ile ayrılmaktadır. Bu durum örneklem sayısından kaynaklanabileceği gibi örneklem seçiminin yapıldığı çevreden de kaynaklanabilir.

Yapılan çalışmalarda, eğitim düzeyinin artmasının ihmal ve istismar farkındalık seviyesini de arttırdığını göstermektedir (Meraki ve Var, 2019, s.8; Alisinanoğlu ve Bağcı, 2023, s.75; Akgün ve Çetin, 2020, s.54). Çalışmamız eğitim düzeyinin istismar farkındalık seviyesi arasında farklılık mevcuttur. Lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların farkındalık seviyesi lise mezunu katılımcılardan yüksektir. Katılımcılar lisans veya lisansüstü eğitim süreçlerinde konu

hakkında bireysel okuma, ders, eğitim veya seminer almış olabilirler. Çalışmamızdan elde edilen bu sonuç diğer çalışmalarla örtüşmektedir.

Çalışmamızda, çocuk sayısı ile katılımcıların farkındalık düzeyi arasında ters ilişki mevcuttur. Bu bağlamda, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça istismar farkındalık düzeyleri azalmaktadır. Bu bulguyla paralel olarak, evde yaşayan toplam birey sayısının artması katılımcıların farkındalık düzeyini azaltmaktadır. Bazı çalışmalar çocuk sayısının istismar farkındalık düzeyini etkilemediğini (Kaytez ve Deleş, 2020, s.330); bazı çalışmalar ise çocuk sayısının artması ebeveynlerin istismar potansiyelini arttırdığını göstermektedir (Öner Demirci, 2019, s.69; Pekdoğan, 2016, s.430). Literatürde, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının artması, çocuklarına ilgi, sevgi, hoşgörü ve sevginin azalmasına neden olabileceği bildirilmiştir (Öner Demirci, 2019, s.76). Çocuk sayısının artması ebeveynleri bazı maddi ve manevi yükümlülükler altına sokabilir. Sosyal destek sistemlerinin mevcudiyeti ve algılanan ekonomik durumun, ailelerin stres düzeyini etkileyebileceği düşünülmektedir. Mevcut çelişki bu şekilde açıklanmakta olup konunun araştırılması adına ek çalışmalara ihtiyaç vardır.

Çalışmamız evlilik süresiyle ebeveynin farkındalık düzeyi arasında bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Buna göre 4-8 yıllık evli katılımcıların 9-14 yıllık evli katılımcılara göre farkındalık düzeyleri daha yüksektir. Yücel (2021) çalışmasında evlilik süresi ile ebeveynlerin istismar farkındalık seviyeleri arasında bir ilişkinin olmadığını belirtmiştir. Oysa çalışmamız bulgularında (tablo 4) çocuk sayısı az olan ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda çalışmamızda bir çocuğa sahip ebeveynlerin çoğunlukla 4-8 yıllık evli olduğu görülmektedir (tablo 7). Bu bağlamda 4-8 yıllık evli ebeveynlerin az sayıda çocuğa sahip olmaları, çocuklarının tüm gereksinimlerini karşılama noktasında daha titiz davranmalarını sağlayabilir.

Çocuğun cinsiyetinin ebeveynin istismar farkındalığını etkilemediğini belirten çalışmalar mevcuttur (Akgün ve Çetin, 2020, s.42; Özyürek ve Dakak, 2016, s.409). Çalışmamız sonucunda çocuğun cinsiyetinin ebeveynin istismar farkındalık düzeyinde farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Çalışmamızın bu sonucu literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun memurlardan oluştuğu, işçi, serbest meslek ve çalışmayan katılımcıların sayılarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Çalışmamız, meslek gruplarına göre istismar farkındalık düzeylerinin değişmediğini göstermiştir. Şenol (2022)'un 502 ebeveyn ile gerçekleştirdiği çalışmada, memur olan ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin ev hanımlarına, işçilere ve serbest meslek mensuplarına göre yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmamızın bu sonucu Şenol (2022)'un çalışmasından ayrılmaktadır. Mevcut farklılık, örneklem sayısından ve değişkeni kategorize etme biçiminden kaynaklanabilir.

Çalışmamız algılanan ekonomik durum ile farkındalık düzeylerinin doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Buna göre ekonomik durumunu yüksek olarak nitelendiren katılımcıların istismar farkındalıklarının da yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde, çalışmamız sonucunu destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur (Akgün ve Çetin, 2020, s. 48; Ercan, 2018, s. 38).

Ekonomik durumu iyi olan ailelerin konu hakkında eğitim içeriklerine ve materyallerine ulaşmasının diğerlerine göre daha kolay olması farkındalık seviyelerinin yüksek olmasını sağlamış olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen sonuçlara göre; eğitim düzeyi, evlilik süresi, çocuk sayısı, evde yaşayan birey sayısı ve algılanan ekonomik durum değişkenleri katılımcıların ihmal ve istismar farkındalık seviyesinde farklılığa sebep olmaktadır. Öte yandan yaş, cinsiyet, meslek ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerinin katılımcıların farkındalık seviyesinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- Benzer çalışmanın daha büyük örneklem gruplarında tekrarlanması önerilmektedir.
- Kadın erkek örneklem sayılarının birbirine yakın olduğu gruplarla çalışmanın tekrarlanması önerilebilir. Böylelikle cinsiyete özgü çıkarımlar ve öneriler yapılabilir.
- Nitel ve nicel görüşme tekniklerinin bir arada yer aldığı karma desen çalışmalarıyla farkındalık düzeyi düşük-orta-yüksek olan ebeveynlerin geçmiş deneyimlerinin alındığı çalışmalar planlanabilir. Böylelikle farkındalık seviyesi düşüklüğünün altında yatan sebepler ya da farkındalığın artmasını sağlayan özellikler ortaya konabilir.
- Konu hakkında eğitim planı oluşturularak farkındalık seviyesi düşük ya da orta düzey olan ebeveynlerle kısa süreli atölye çalışması yapılabilir. Böylelikle ebeveynlerin atölye öncesi ve sonrası farkındalık puanlarının karşılaştırılması yapılabilir.

KAYNAKÇA

Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avcı A., & İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.

Adalet Bakanlığı. (2021). *Adli İstatistikler*. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> (Erişim tarihi: 21.03.2023)

Ajilian Abbasi, M., Saeidi, M., Khademi, G., Hoseini, B. L., & Emami Moghadam, Z. (2015). Child maltreatment in the world: a review article. *International Journal of Pediatrics*, 3(1.1), 353-365.

Akgün, R., & Çetin, H. (2020). 4-6 yaş arası çocuğu olan ebeveyn tutumlarının ve istismar farkındalıklarının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 42-61.

Alisinanoğlu, F., & Bağcı, S. (2023). Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeyleri. *Edebiyat Dilbilim Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 63-78.

Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 27-54.

Arslan, G., & Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, özyeterlik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22.

- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Bakır, E., & Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansımaları: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(2), 13-24.
- Barth, J., Bermetz, L., Heim, E., Trelle, S., & Tonia, T. (2013). The current prevalence of child sexual abuse worldwide: a systematic review and meta-analysis. *International journal of public health*, 58(3), 469-483.
- Bozcan, E. Ü., Berkmen, B., Koran, N., & Tatlıcalı, E. (2019). 4-6 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinin istismara yönelik farkındalığı. *Folklor/Edebiyat*, 25(97), 515—529.
- Bozgun, K., & Pekdoğan, S. (2018). Öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 433-443.
- Büber, Ö., & Oksal, H. Sakarya’da 3-18 yaş cinsel istismar vakalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 2(1), 44-58.
- Choudhry, V., Dayal, R., Pillai, D., Kalokhe, A. S., Beier, K., & Patel, V. (2018). Child sexual abuse in India: A systematic review. *PloS one*, 13(10), 1-32.
- Dubowitz, H., & Bennett, S. (2007). Physical abuse and neglect of children. *The Lancet*, 369(9576), 1891-1899.
- Ercan, N. (2018). *4-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin istismar farkındalıkları (Diyarbakır örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.
- Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: developmental issues and outcomes☆. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 679-695.
- Hugill, M., Berry, K., & Fletcher, I. (2017). The association between historical childhood sexual abuse and later parenting stress: a systematic review. *Archives of women's mental health*, 20(2), 257-271.
- Ireland, T. O. ve Smith, C. A., Thornberry, T. P. (2002). Developmental issues in the impact of child maltreatment on later delinquency and drug use. *Criminology*, 40(2), 359-400.
- İnsan Hakları Derneği. (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu*. Ankara: Berkay Ofset.
- Johnson, C. F. (2004). Child sexual abuse. *The Lancet*, 364(9432), 462-470.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (26.Basım). Ankara: Nobel.
- Kaytez, N., & Deleş, B. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin örselenmiş çocukluk yaşantıları açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2), 321-335.
- Kozcu, Ş. (1992). Duygusal istismar: Duygusal istismar ve genel ruh sağlığı ilişkisini inceleyen bir araştırma. *Psikoloji Seminer Dergisi*, (9), 85-112.

- Kök, A. N. (2006). Çocuğun Cinsel İstismarında Adli Tıp Uygulamaları. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), 3-13.
- Kurt, G., Dönmez, S., Eren, Ö., Balcı, E. ve Günay, O. (2017). Üç farklı disiplinde okuyan üniversite son sınıf öğrencilerinin istismar, ihmal ve aile içi şiddet algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 405-414.
- Meraki, S., & Var, E. Ç. (2019). Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.
- Metinyurt, H. A. I., & Sarı, H. Y. (2016). Sağlık çalışanlarının çocuk ihmali ve istismarını tanıma düzeyleri. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(1), 101-121.
- Nakamura, Y. (2002). Child abuse and neglect in Japan. *Pediatrics international: official journal of the Japan Pediatric Society*, 44(5), 580-581.
- Odacı, H., & Türkkan, T. (2021). Cinsel istismar şüphesi bulunan çocukla görüşme: Öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları nasıl davranmalı ve neler yapmalı? *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 685-706.
- Onat, G., Dinç, H., Günaydın, S., & Uğurlu, F. (2016). Çocukluk döneminde yaşanan ihmal veya istismarın benlik saygısına etkisinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 9-15.
- Oral, Ü. K., Engin, P., & Büyükyazıcı, Z. (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu. *Ankara, UNICEF*.
- Öner Demirci, A. N. (2019). *4-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özçevik, D., Güneş, Ö. D., & Ocağcı, A. F. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-kültürel ve demografik özelliklerinin çocuk istismarı ve ihmali farkındalığı ile ilişkisi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 17(2), 16-27.
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Özyürek, A., & Dakak, S. (2016). Annelerin çocuklarına karşı ilgi ve istismar düzeyini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Turkish Academic Research Review*, 7(2), 395-415.
- Pekdoğan, S. (2016). Annelerin istismar potansiyellerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 425-441.
- Pekdoğan, S. (2017). İstismar farkındalık ölçeği ebeveyn formu: Ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (62), 173-185.
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M., & Gómez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical psychology review*, 29(4), 328-338.
- Pressel, D. M. (2000). Evaluation of physical abuse in children. *American family physician*, 61(10), 3057-3064.

- Russell, D., Higgins, D., & Posso, A. (2020). Preventing child sexual abuse: A systematic review of interventions and their efficacy in developing countries. *Child abuse & neglect*, 102, 104395.
- Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.
- Scrandis, D. A., & Watt, M. (2014). Child sexual abuse in boys: Implications for primary care. *The Journal for Nurse Practitioners*, 10(9), 706-713.
- Stoltenborgh, M., Van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child maltreatment*, 16(2), 79-101.
- Taş, A. (2017). Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Terzi, Y. (2019). Anket, güvenilirlik-geçerlilik analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun* https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1030_32625_1500.pdf. (21.03.2023).
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.
- Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- TÜİK (2020). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632#:~:text=%C3%87ocuklar%C4%B1n%20%50%2C1'inin,s%C4%B1%20ise%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocu%C4%9Fu%20oldu>.
- TÜİK (2021). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2020-37200>.
- UNICEF. (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. (Erişim tarihi: 09.10.2022) Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Ftirmasi-%C3%B6zet-raporu-2010>.
- Üstündağ, A. (2022). Sağlık çalışanlarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalığı: Sağlıklı Hayat Merkezi Örneği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 31(4), 241-253.
- Walker, C. A., & Davies, J. (2012). A cross-cultural validation of the Brief Child Abuse Potential Inventory (BCAP). *Journal of Family Violence*, 27(7), 697-705.
- World Health Organization (WHO). (2014). Child maltreatment. Erişim Tarihi: 09.10.2022. Erişim Adresi: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Yavuzer, H. (2017). *Ana-baba ve çocuk: ailede çocuk eğitimi (27.baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çocuk İhmal ve İstismarında Ebeveynlerin Farkındalık Düzeyleri

Yücel, A. B. (2021). *Aile içi çocuk ihmali ve istismarı konusunda ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü